

Sicill-i Ahval Belgelerine Göre Osmanlı Devleti’nde Muallime Hanımlar

Received / Geliş : 05/06/2017
Accepteded /Kabul: 23/10/2017

Şahadet YAZAR*
Tuğba TARAKÇI**

Öz

Bugün ülkemizde istihdam edilen kadın memurların sayısı dünya ortalamasının çok üzerindedir. Bunun sebebi Tanzimat’ın ilanıyla birlikte hızlanan Türk modernleşmesinin en önemli adımlarından biri olan kız öğretmen okulunun açılmasıdır. Günümüzde öğretmen yetiştiren kurumların başlangıcı da olan Dârümuallimîn’den otuzdan fazla kadın öğretmen mezun olmuştur. Böylece Türkiye’de dünyadaki aksine hastanelerde, postahanelerde, adliyede ve çeşitli devlet kurumlarında kadınlar görev alabilmiştir. Avrupa’da kadınlar çalışma hayatına işçi olarak başlarken Türkiye’de ise kadınlar çalışmaya ilk kez bürokrasi alanında başlamıştır. Bu bildiriye kız öğretmen okulu olan Darümuallimat’tan mezun olan “muallime hanımlar” ele alınacaktır. Bildirimiz, Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde Dâhiliye Nezareti Sicill-i Ahval İdare-i Umumiyesi Kataloğunda bulunan belgelere dayalı olarak hazırlanacaktır. Son dönem Osmanlı bürokrasisinin en önemli biyografik kaynaklarından olan Sicill-i Ahval Defterleri’nde devlet memurlarının kökenleri ve kariyeri hakkında ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır. Bildirimize konu olan “muallime hanım”ların sayısı otuz birdir. Sicil Dosyalarında memure kadınların, adı, baba isimleri ve baba meslekleri, doğum tarihi ve yerleri, öğrenim gördüğü okullar, bildiği diller, memuriyetleri sırasında ceza ve ödül alıp almadıkları ve mesleki kariyerleri hakkında oldukça tafsilatlı kayıtlar bulunmaktadır. Bildirimiz, bu ayrıntılı kayıtların değerlendirilmesinden ibarettir. Bildirimiz, Türk eğitim ve Türk kadın hareketi tarihine katkı sağlayacağı gibi, nesilleri günümüzde de devam eden kadın memurelerin aile şecerelerine de ışık tutacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı bürokrasisi, Darümuallimat, Muallime hanım

* Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Yüksek Lisans Öğrencisi, yazar.sahadet@gmail.com,

** Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Yüksek Lisans Öğrencisi, tugba_trkc@hotmail.com,

According to Sicill-i Ahval Documents Mistresses in Ottoman State

Abstract

Today, the number of female civil servants employed in our country is well above the world average. For this reason, one of the most important steps of Turkish modernization accelerated with the announcement of the Tanzimat is to open the school for girls. More than thirty female teachers have graduated from Dârümuallimîn, which is the beginning of the institutions that teachers now require. For this reason, women were able to work in the workplace, the work place, the workplace, the work place and various state institutions. In Europe, women started to work. The first time bureaucracy has begun. In this declaration, the "maidladies" who graduated from Darümuallimat, a school of girl teachers, will be dealt with. The Notice will be prepared in accordance with the documents found in the Ministry of National Education in the Ottoman Archives of the Prime Ministry. The most important biographical sources of the late Ottoman bureaucracy, Sicil-i Ahval Notebooks, contain detailed information about the origins and career of civil servants. Report the number of "huntingladies" of 30. There are very detailed records of the women in the Registers who have received punishment and prizes for their names, dads and fathers' occupations, date of birth and place of residence, school they have studied, languages they know, Notifications are the evaluation of these detailed records. Their notifications will contribute to the history of Turkish education and Turkish women, and their families will shed light on their families as well

Keywords: OttomanBureaucracy, Darümuallimat, WomenTeachers,

Giriş

Osmanlı Devleti'nin *en uzun yüzyılı* olarak nitelenen XIX. yüzyılda yapılan reformlardan biri de memurlarla ilgili düzenlemelerdir. Devlet idaresinde kurumsallaşmanın arttığı, bürokrasinin uzmanlaştığı ve daha fazla merkezîyetçi bir görünüm kazandığı bu dönemde memur istihdamı konusunda bir takım köklü değişiklikler yapılmıştır. Osmanlı devlet teşkilatında görev alan memurlara ait resmi belgelerin kaydedildiği defterlerin tescili işlemine *Sicill-i Ahvâl*, meydana gelen defterlere de *Sicill-i Umumi* adı verilmiştir(Ateş, 2000, s.240).

Osmanlı Devleti hizmetinde çalışan memurların biyografilerinin kaydedildiği ve hizmetlerindeki değişiklikleri gösteren sicillerin tutulması Sultan II. Abdülhamid'in 6 Şubat 1879 tarihli bir iradesiyle kurulan *Sicill-i Ahvâl Komisyonu* ile olmuştur (Çetin, 1992, s.34).

Sicill-i Ahvâl Komisyonu, 1887'de tespit edilen bir tarifeye göre, ilmiye ve askeriye dışındaki mülkiye ve adliye memurlarının sicil kayıtları hülasalarını toplamıştır (Kütükoğlu, 1994, s.214).*Sicill-i Ahvâl Komisyonu* 1896'dağvedilerek *Memurîn-i Mülkiye Komisyonu* adıyla yeniden şekillendirilmiştir(Sarııldız,2004, s.8-9).Bu komisyonun amacı ise memurların atama, nakil, azil, seçim ve teftişleri ile ilgili iş ve işlemleri yerine getirmektir.

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanını müteakiben *Memurîn-i Mülkiye Komisyonu* kaldırılarak yerine *Sicill-i Ahvâl İdaresi* adıyla Dâhiliye Nezareti'ne bağlı ayrı bir daire kurulmuştur. Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar devam eden Dâhiliye Nezareti Memurîn ve Sicill-i Ahvâl İdaresi, tescil işlemlerini bu defterlere zeyl olacak şekilde ilave ederek Memurîn Muamelât Dosyaları halinde tanzim ederek saklamıştır. Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun 1879'da kurulmasından 1909 yılına kadar süren zaman dilimi içinde yaklaşık 92.000 memurun sicil kayıtları 201 defterde toplanmıştır(Ateş, 2000, s.240-241). Bu defterlerdeki mükerrer kayıtların Başbakanlık Osmanlı Arşivi personeli tarafından ayıklanmasıyla memur sayısı 51.698 olarak tespit edilmiştir(Sarııldız, 2009, s.135).

Tanzimat'ın ilanından sonra, Osmanlı bürokrasisinde temsil edilmeye başlanan gruplardan biri de kadınlardır. Bu makalede Osmanlı eğitim hayatında öğretmen olarak istihdam edilen muallime hanımlar ele alınacaktır.

Araştırmamıza konu olan muallime hanımların sayısı otuz birdir.Yunus Özger, çalışmasında memure hanımların sayısını otuz altı olarak vermiştir(Özger,2012, s.419-420). Bunlara ait sicil dosyalarının tamamı Dâhiliye Nezareti Sicill-i Ahval İdare-i Umumiyesi katalogunda bulunmaktadır.

Memurların sicil dosyaları şu şekilde doldurulmaktaydı: Önce memurlara üç sütun ve beş satırdan oluşan matbu bir form verilmekteydi. Bu formda memurlara sual, cevap ve mülâhazat adlı üç sütunda 5 soru sorulmaktaydı. Buna göre memurlara sorulan sorular şu şekildedir(Balcı ve Yadi, 2013, s. 25-28):

- 1- Memurun kendisiyle babasının isim ve unvanı, babası memur ise rütbesi ve son memuriyetinin ne olduğu, memur değil ise ne iş yaptığı, nereli olduğu, hayatta olup olmadığı, etnik kökeni ve tabiiyetinin ne olduğu, ailesinin hangi sülaleye mensup olduğu.
- 2- Memurun doğum yeri ve tarihi.
- 3- Hangi okullarda öğrenim gördüğü, aldığı dersler, diplomasının (tasdiknâme, icazetnâme, şehadetnâme) olup olmadığı, bildiği yabancı diller ve basılmış kitap ve risalelerinin olup olmadığı.
- 4- Devlet hizmetine ne zaman ve kaç yaşında girdiği stajer olarak işe başlayıp başlamadığı, memuriyeti boyunca aldığı maaş ve harcırahı, bulunduğu memuriyetlerdeki işe başlama ve ayrılma tarihleri, aldığı rütbe ve nişanlar.
- 5- Devlet memurluğu süresince hakkında şikâyet olup olmadığı, görevini kötüye kullanıp kullanmadığı, yargılanıp yargılanmadığı, yargılanmışsa ceza alıp almadığı.

Bu şekilde sorulan soruların karşısında bulunan boşluklar memurlar tarafından el yazılarıyla doldurulur, sicil varakasını üzerine üç kuruşluk pul yapıştırılır ve formu dolduran memur tarafından mühürlenirdi.

Memurlar matbû' sicil varakasını kendi beyanlarına göre doldurduktan sonra verdikleri bilgilerin doğru olup olmadığı ilgili daire amirlerince onaylanır, ilgili belgelerin asılları ya da onaylanmış suretleri görülerek iade edilirdi. Böylece Sicill-i Ahvâl Komisyonu tarafından doğruluğu kanıtlanmış olan varakalar, sicil dosyaları defterlere geçirilirdi.

Muallime Hanımların Aile Durumları

Memurların sicil dosyalarında bulunan bilgiler, ailelerinin sosyo-ekonomik yapıları hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir. Dosyalarını incelediğimiz otuz bir muallimedenden 21'i İstanbul, diğerleri ise birer kişi ile Adapazarı, Edirne, Zonguldak, Kastamonu, Kavarna, Macaristan, Şumnu, Tırhala ve Trabzon doğumludur. Aşağıda da görüldüğü üzere bunların önemli bir kısmını İstanbul doğumlular oluşturmaktadır. Listedeki tek gayrimüslim olan Mari Haliçkadı ise Macaristan doğumludur. Bunların doğum tarihleri 1834 ile 1878 yılları arasında değişmektedir.

10'unun adı çift isimlidir. En çok kullanılan isim arasında Fatma beş kişiyle ilk sırada yer alırken, bunu ikişer kişiyle Adile, Ayşe, Hatice, Kevser ve Şerife isimleri takip etmiştir.

Memure Adı	Doğum Yeri	Doğum Tarihi
Adile Hanım	İstanbul	1863
Adile Havva Hanım	İstanbul	1873
Adviye Hanım	İstanbul	1878
Asiye Hanım	İstanbul	1875
Ayşe Hanım	Ereğli	1857
Ayşe Nazire Hanım	İstanbul	1862
Emine Bedriye Hanım	Şumnu	1875
Fatma Binnaz Hanım	İstanbul	1874
Fatma Hanım	Sohum	1844
Fatma Hanım	İstanbul	1870
Fatma Hanım	İstanbul	1873
Fitnat Hanım	İstanbul	1858
Hafize Fatma Hanım	İstanbul	1859
Hafize Hanım	İstanbul	1866
Hanife Hacer Hanım	Tırhala	1857
Hatice Kevser Hanım	İstanbul	1878
Hatice Münibe Hanım	İstanbul	1854
Hayriye Hanım	İstanbul	1873
Huriye Hanım	Kastamonu	1865
Kaniye Hanım	İstanbul	1875
Kevser Hanım	Kavarna	1875
Mari Haliçkadi	Macaristan	1845
Meliha Hanım	İstanbul	1874
Mesude Hanım	Edirne	1878
Muhye Hanım	İstanbul	1834
Nadire Hanım	Trabzon	1871
Nebiye Hanım	İstanbul	1860
Sadiye Hanım	İstanbul	1860
Şerife Münire Hanım	İstanbul	1851
Şerife Yakute Hanım	Adapazarı	1867
Zehra Hanım	İstanbul	1870

Tablo 1: Muallime Hanımların Doğum Yerleri ve Tarihleri

Muallime Hanımların Doğum Yeri ve Doğum Tarihi Bilgileri

Muallime hanımların 14'ünün babalarının ne iş yaptığı sicil dosyalarında belirtilmemiştir. Ayşe, Hafize Fatma ve Hatice Münibe hanımların babaları esnaftır. 11'inin babası ise devlet memurudur. Muhye Hanım'ın babası şeyh, Hanife Hacer'in babası Rıfâî Dergâhı postnişini, sonradan Türkiye'ye göçtüğü anlaşılan Fatma Hanım'ın babası ise Çerkes emirlerinden Hasan Bey'dir. Baba mesleklerine bakıldığında Emine Bedriye, baba mesleğini devam ettirmiştir. Emine Bedriye'nin babası Şumnu Rüşdiye Mektebi'nde sülüs muallimiydi(BOA, DH. SAİD, No: 90/343).

Memure Adı	Baba Adı	Baba Mesleği
Adile Hanım	Hafız Ahmet Efendi	Müezzin
Adile Havva	Mustafa Efendi	-
Adviye Hanım	Ali Efendi	-
Asiye Hanım	Hüseyin Efendi	-
Ayşe Hanım	Ali Ağa	Bıçakçı
Ayşe Nazire Hanım	İbrahim Edhem Efendi	Belediye Kâtibi
Emine Bedriye Hanım	İsmail Hakkı Efendi	Öğretmen
Fatma Binnaz Hanım	Mehmet Efendi	Rüsûmât Memuru
Fatma Hanım	Hasan Bey	Çerkes Ümerası
Fatma Hanım	Esat Efendi	Pul Memuru
Fatma Hanım	İsmail Hakkı Efendi	7.Ordu Merkez Hastanesi Tımarcısı
Fitnat Hanım	Mehmet Hadi Efendi	Mümeyyiz
Hafize Fatma	Hüseyin Ağa	Berber
Hafize Hanım	İbrahim Efendi	-
Hanife Hacer	Ali Baba	Rıfâî Dergâhı Postnişini
Hatice Kevser	Hasan İzzet Efendi	Beyoğlu Komiseri
Hatice Münibe	Hacı Salih Efendi	Basmacı
Hayriye Hanım	Osman Efendi	Gümrük Kâtibi
Huriye Hanım	Hacı Mehmet Ağa	-
Kaniye Hanım	Tahir Efendi	Zabtiye Nezareti Mektubçusu
Kevser Hanım	Mehmet Salih Efendi	-
Mari Haliçkadi	Rohen Padol Faber	-
Meliha Hanım	İbrahim Hilmi Efendi	-
Mesude Hanım	Şehsuvar Bey	Edirne Polis Komiseri
Muhye Hanım	Mustafa Ferdi Efendi	Şeyh
Nadire Hanım	İshak Efendi	-

Nebiye Hanım	Enver Bey	-
Sadiye Hanım	Hacı Ali Efendi	-
Şerife Münire	Hacı Mehmet Efendi	-
Şerife Yakute	Mehmet Ağa	-
Zehra Hanım	İsa Efendi	-

Tablo 2: Muallime Hanımların Baba Meslekleri

Muallime Hanımların Öğrenim Gördükleri Okullar

Sicil dosyalarında memure hanımların eğitimleri hakkında ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır. Memurelerin eğitim gördükleri okulları iki grupta ele almak mümkündür. Birincisi, sıbyan ya da ibtidai adı verilen günümüz ilkokul kısmına denk gelen okullar ile Rüşdiye adı verilen ve ortaokul benzeri okullardır.

İkinci grupta ise mezuniyet sonrası ilgili sahada istihdam sağlayan kadın öğretmen okulu (Dârümuallîmât) gelmektedir. Osmanlı Devleti'nde 1870-1924 yılları arasında faaliyet gösteren kız öğretmen okullarına verilen addır. Önce İstanbul Dârümuallîmât'ı veya Darümuallimat-ı Âliye adlarıyla İstanbul'da, ardından II. Meşrutiyet döneminde taşradaki bazı vilayetlerde açılan bu okulların kuruluş gayesi, Osmanlı maarifini düzene koymayı hedefleyen 1869 tarihli Maarif-i Umumiyye Nizamnamesi'nin 68. Maddesinde kız sıbyan ve rüşdiye mekteplerine kadın öğretmen yetiştirmek olarak belirtilmiştir. Nizamnameye göre sıbyan ve rüşdiye şubelerinden meydana gelen Dârümuallîmât'ın sıbyan şubesinin öğretim süresi iki, rüşdiye şubesinin üç yıl olacaktı, öğrenci sayısı ise elli olarak belirlenmişti. Bu öğrenciler mecburi hizmet karşılığında ayda 30- 50 kuruş arasında harçlık alacaklardı. Dârümuallîmât 26 Nisan 1870 tarihinde, Maarif Nazırı Saffet Paşa'nın İslâm'da kadınların öğretimine önem verildiğine ve şer'i tesettürün buna asla engel olmadığına işaret eden konuşmasıyla açıldı.

Memurelerin eğitim durumlarının birbirinden çok farklı olmadığı anlaşılmaktadır. Büyük çoğunluğu mahallelerdeki sıbyan ya da ibtidai mekteplerde *mukaddemât-ı ulûm-ı diniye* denilen dini ilimleri tahsil ettikten sonra rüşdiyeye devam etmişlerdir.

Adile, Adviye, Kaniye, Mari Haliçkadı, Meliha hanımların hangi sıbyan okullarında okudukları dosyalarında belirtilmektedir. Fatma ve Muhye hanımlar ise sıbyan mekteplerine gitmekle hususi öğretmenlerden ders almışlardır.

Aksaray Taş Mektebi okuluna devam eden Hafize Fatma Hanım bir yandan da Topkapı Mektebinde Kuran-ı Kerim ve hıfz ederek hafize olmuştur.

Sıbyan Mekteplerinden sonra muallime hanımların ikinci okullarını Leylî ve Sanayi mektepleriyle rüşdiyeler oluşturur.

Otuz bir muallimenin 14'ü sıbyan mektebinden sonra bir üst okul olan rüşdiyeye devam etmişlerdir. Rüşdiyeye devam eden 14 kişinin, 11'i doğrudan Dârümuallimât'a girmişlerdir. 5 muallime, Dârümuallimât'a eğitim almadan öğretmen olmuşlardır.

Memurun Adı	İlköğretim	Ortaöğretim	Üniversitesi
Adile Havva Hanım	Karabaş İbtidaî Mektebi		Dârümuallimât
Adile Hanım		Sultanahmet İnas Rüşdiyesi	Dârümuallimât
Adviye Hanım		Leylî Kız Sanayi Mektebi	Dârümuallimât
Asiye Hanım	Beylerbeyi İbtidaî	Leylî İnas Sanayi Mektebi	Dârümuallimât
Ayşe Hanım	Ereğli Sıbyan Mektebi		Dârümuallimât
Ayşe Nazire Hanım	Zeyrek Sıbyan Mektebi	Şehzade İnas Rüşdiyesi	Dârümuallimât
Emine Bedriye Hanım	Sülüklü Sıbyan Mektebi	Leylî Kız Sanayi Mektebi	Dârümuallimât
Fatma Binnaz Hanım	Üsküdar Sıbyan Mektebi	Üsküdar İnas Rüşdiyesi	Dârümuallimât
Fatma Hanım			
Fatma Hanım	Kemeraltı İbtidaisi	Sultanahmet Han İnas Rüşdiyesi	Dârümuallimât
Fatma Hanım	Sıbyan Mektebi		Dârümuallimât
Fitnat Hanım	Sultanahmet Sıbyan Mektebi		Dârümuallimât
Hafize Fatma	Aksaray Taş Mektebi / Topkapı Mektebi		Dârümuallimât
Hafize Hanım	Sıbyan Mektebi	Rüşdiye Mektebi	Dârümuallimât
Hanife Hacer		Aksaray Taş Mektebi	Dârümuallimât
Hatice Kevser	Dersaadet Sıbyan Mektebi		Dârümuallimât
Hatice Münibe	Sıbyan Mektebi		Dârümuallimât
Hayriye Hanım	Vezneciler Mektebi İbtidaîsi		Dârümuallimât
Huriye Hanım	Kastamonu İnas İbtidaîsi	Rüşdiye	
Kaniye Hanım		Atpazarı İnas Rüşdiyesi	Dârümuallimât
Kevser Hanım	Mirgun Sıbyan Mektebi	İnas Rüşdiyesi	Dârümuallimât
Mari Haliçkadi		Madam Elter İnas	

		Mektebi	
Meliha Hanım		Atpazarı İnas Rüşdiyesi	Dârümuallimât
Mesude Hanım	Edirne İnas İbtidai Mektebi	Edirne İnas Mektebi Rüşdiyesi	
Muhye Hanım			Dârümuallimât
Nadire Hanım	Kasımpaşa İnas Sıbyan Mektebi	Atpazarı Mekteb-i Rüşdiyesi	Dârümuallimât
Nebiye Hanım	Sultanahmet İnas İbtidai'si	Rüşdiye Mektebi	Dârümuallimât
Sadiye Hanım	Akşemsettin Mekteb-i İbtidası		Dârümuallimât
Şerife Münire	Hafız Paşa Sıbyan Mektebi		Dârümuallimât
Şerife Yakute			Dârümuallimât
Zehra Hanım	İbtidai Mektebi	Rüşdiye	Dârümuallimât

Tablo 3: Muallime Hanımların Öğrenim Gördüğü Okullar

Muallime Hanımların Bildiği Diller

Sıbyan, Rüşdiye ve Dârümuallimât'tan mezun olan muallime hanımların Türkçe dışında çok az bir kısmı yabancı dil bilmektedir. Bunlar arasında Çerkes göçmeni olan Fatma Hanım, Çerkes ve Abazayı;

Hafize Fatma Arapça ve Farsça, Hanife Hacer Arapça, Muhye ve Hanife Hacer Hanım Rumca bilmektedir. Hanife Hacer Hanım'ın Rumca bilmesi Tırhalalı olmasından kaynaklanıyor.

	Arapça	Farsça	Fransızca	Rumca	Çerkes-Abaza
Fatma	-	-	-	-	X
Hafize Fatma	X	X	-	-	-
Hanife Hacer	X	-	-	X	-
Mari Haliçkadı	-	-	X	-	-
Muhye	-	-	X	-	-

Tablo 4: Muallime Hanımların Bildiği Diller

Muallime Hanımların Devlet Hizmetine Girişleri

Muallime hanımların devlet hizmetlerine girişleri 1873-1897 yılları arasında değişmektedir. Otuz bir muallimedenden 5'i Hafize Fatma, Hatice Münibe, Muhye, Nebiye ve

Şerife Münire hanımlar mesleklerine Sultan Abdülaziz devrinde (1861-1875), geriye kalan 26'sı ise Sultan II. Abdülhamit devrinde (1876-1909) girmişlerdir. Bir başka deyişle Türkiye'de muallime hanımlar sınıfının ortaya çıkışı Sultan II. Abdülhamit devrinde gerçekleşmiştir.

Sicil dosyalarına göre ise Sultan Abdülhamit devrinde ilk memuriyete başlayan 1873'te Vefa İnasRüşdiyesi'ne atanan Hafize Fatma ile yine aynı yılda SultanahmetRüşdiyesi'ne ikinci öğretmen olarak atanan 22 yaşında Şerife Münire hanımdır.

Kronolojik olarak işe giriş tarihleri en son olan iki kişi bulunmaktadır. Bunlar 1897'de 21 yaşında iken Kandilli İnasRüşdiyesi'ne atanan Hatice Kevser Hanım ile 22 yaşında Denizli İnas Mektebine başöğretmen olarak atanan Asiye Hanım'dır.

Otuz bir muallime hanımın işe giriş yaşları 13 ile 48 yaş arasında değişmektedir. 1887'de Bursa İnasRüşdiyesi'ne atanan Kaniye Hanım 12 yaşındaydı. Kaniye Hanım, tespit edilebildiğine göre en erken yaşta öğretmen olan kişidir. Yaş itibarıyla mesleğe en geç başlayan ise 48 yaşında Üsküdar İnas Mektebi nakış muallimliğine atanan Fatma Hanım'dır.

Otuz bir muallime hanımın yirmi biri İstanbul'da bulunan okullarda mesleklerine başlamışlardır. Bunların içinde Adile Havva Hanım doğrudan mezun olduğu Dârümuallimat'ta işe girmiştir. Diğer 10 kişi ise Denizli, Halep, Çanakkale, Yanya, Kastamonu, Bursa, Beyrut gibi imparatorluğun değişik coğrafyalarında işe başlamışlardır.

Muallime hanımlar içinde tek gayrimüslim olan Mari Haliçkadi mesleğine piyano öğretmeni olarak başlamıştır. Diğerleri muallime-i evvel ve sani, nakış, rika ve hüsn-ü hat öğretmeni olarak başlamıştır. 14 Eylül 1887'de Yanya İnas Mektebi'ne işe giren Hanife Hacer'in ilk görevi hademelikti. 3 sene sonra aynı okulun ikinci öğretmenliğine atanmıştır.

Memurun Adı	Memuriyet Yaptığı Okul	Görevi	Memuriyete Başladığı Yaş
Adile Havva Hanım	Dârü'l-Malumat	Rik'a Muallimliği	1887 / 15
Adile	İbrahim İnas Mektebi Rüşdiyesi	Muallim-i Evvel	1876 / 13
Adviye Hanım	Denizli İnas Rüşdiyesi Mektebi	Muallim-i Sani/ Nakış Muallimi	1896 / 18
Asiye Hanım	Denizli İnas Mektebi Rüşdiyesi	Muallim-i Evvel	1897 / 22
Ayşe Hanım	Halep İnas Rüşdiyesi Mektebi	Muallim-i Sani	1892 / 35
Ayşe Nazire Hanım	Mirgun İnas Rüşdiyesi	Muallim-i Sani	1881 / 19
Emine Bedriye	Gelibolu İnas Rüşdiyesi	Muallim-i Evvel	1888 / 13

Hanım			
Fatma Binnaz Hanım	Üsküdar Rüşdiyesi	Muallim-i Sani	1891 / 17
Fatma Hanım	Üsküdar İnas Mektebi	Nakış Muallim	1891/ 47
Fatma Hanım	Fındıklı İnas Rüşdiyesi	Muallim-i Sani	1884 / 11
Fatma Hanım	Mirgun İnas Mektebi Rüşdiyesi	Muallim	1884 / 14
Fitnat Hanım	Mirgun İnas Rüşdiyesi	Muallim-i Evvel	1881 / 23
Hafize Fatma	Vefa İnas Mektebi Rüşdiyesi	Muallim	1873 / 14
Hafize Hanım	İnas Mektebi Rüşdiyesi	Muallim-i Sani	1880 / 14
Hanife Hacer	Yanya İnas Mektebi	Muallim	1887 / 30
Hatice Kevser			
Hatice Münibe	Üsküdar İnas Mektebi Rüşdiyesi	Muallim-i Evvel	1874 / 20
Hayriye Hanım	Şehzade İnas Rüşdiyesi	Muallim-i Evvel	1887 / 14
Huriye Hanım	Kastamonu Mektebi Rüşdiyesi	Nakış Muallimi	1882 / 17
Kaniye Hanım	Bursa İnas Rüşdiyesi	Muallim-i Evvel	1887 / 12
Kevser Hanım	Beyrut İnas Mektebi Rüşdiyesi	Muallim	1893 / 18
Mari Haliçkadi	Üsküdar Kız Sanayi Mektebi	Piyano Muallimi	1890 / 45
Meliha Hanım	Atpazarı İnas Rüşdiyesi	Nakış Muallimi	1887 / 13
Mesude Hanım	Edirne İnas Mektebi Rüşdiyesi	Hat Muallimi	1895 / 17
Muhye Hanım	Aksaray İnas Rüşdiyesi	Nakış Muallimi	1875 / 41
Nadire Hanım	Nakkaş Paşa Mektebi Rüşdiyesi	Muallim-i Sani	1887 / 16
Nebiye Hanım	Şehzade İnas Rüşdiyesi	Muallim-i Evvel	1875 / 15
Sadiye Hanım	Eyüb İnas Rüşdiyesi	Muallim-i Sani	1879 / 19
Şerife Münire	Sultanahmet Mektebi Rüşdiyesi	Muallim-i Sani	1873 / 22
Şerife Yakute	Leyli Kız Sanayi Mektebi	Muallim	1889 / 22
Zehra Hanım	Bursa İnas Rüşdiyesi	Muallim-i Sani	1887 / 7

Tablo 5: Devlet Hizmetinde Muallime Hanımlar ve Devlet Hizmetine Girişleri

Verilen Nişan ve Madalyalar

Otuz bir muallime hanım içinde 4'ünün nişan ve madalyası bulunmaktadır. Adile Havva Hanımyazdığı bir hattandolayı;Mari Haliçkadı ABD'de yapılan Şikago sergisine Osmanlı Devleti adına katıldığı ve bir müzik kitabı yazdığı için hem II. Abdülhamit hem de Avusturya İmparatoru tarafından Sanayi Nefise Madalyasına layık görülmüştür.

Memurun Adı	Aldığı Madalya
Adile Havva	3.Rütbe Şefkat Nişanı
Fitnat	3.Rütbe Şefkat Nişanı
Mari Haliçkadı	Sanayi-i Nefise Madalyası
Şerife Yakute	İftihar Madalyası

Tablo 6: Nişan ve Madalyalar

Muallime Hanımların Eserleri

İncelediğimiz dosyalar içinde sadece Viyanalı Mari Haliçkadı'nın eseri bulunmaktadır. Üsküdar İnas Sanayi Mektebi piyano öğretmeni olan Haliçkadı'nın iki adet müzik kitabı vardır. Bunlardan dolayı Sanayi Nefise Madalyasına layık görülmüştür. Mari Haliçkadı dışında Adile Havva hanımın hat sanatı ile ilgili çalışmaları vardır.

Memure Hanımların Görevden Alınma Sebepleri

Otuz bir memurun yirmi dokuzunun sicil dosyalarında mesleklerini layıkıyla yaptıkları anlaşılmaktadır. Dosyalara göre mesleklerinden ayrılmak zorunda kalan iki kadın vardır. Bunların birincisi; 20 Aralık 1906'da günümüzde Ürdün sınırlarında bulunan Kerek İnasMektebi'ne atanan Hanife Hacer Hanım'dır. Kerek'te görevine başlayan Hanife Hacer Hanım halkın kız çocuklarını okula göndermek istememesi üzerine açığa çıkmıştır. Daha sonra İstanbul'da Küçük Mustafa Paşa'da bulunan Zeynel Abidin İnas Mektebi muallimliğine atanmışsa da mesleğinde yetersiz bulunduğu için işine son verilmiştir. Öğretmenlik mesleğinden atılan ikincisi ise Şerife Yakute Hanımdır. Şerife Yakute Hanım, 13 Kasım 1895'te atandığı Leyli Kız Sanayi Mektebi'nde on altı sene öğretmenlik yaptıktan sonra işe gitmediğinden dolayı meslekten çıkarılmıştır.

Memure Hanımların Kısa Biyografileri

Adile Havva Hanım

Odabaşızade Mustafa Efendi'nin kızıdır. 1873'de İstanbul'da doğmuştur. Tophane civarında Karabaş Mekteb-i ibtidasıyla Dârümuallimât'ta öğrenim görerek diploma almıştır. 25 Nisan 1887'de 15 yaşında iken 150 kuruş maaşla Dârümuallimâtmuallim muavinliğine tayin oldu. 13Aralık 1888 de 150 kuruş maaşla Rik'a Muallimliği dahi ilaveten uhdesine verildi.

Yaptığı bir levhadan dolayı 11 Temmuz 1887 tarihinde 3. rütbeden Şefkat Nişanı'na layık görülmüştür(BOA. DH. SAİD Dosya No: 88/333).

Adile Hanım

Sultanahmet Han Camii Sermüezzini Hafız Ahmet Efendi'nin kızıdır. 1863'de İstanbul'da doğmuştur. Sultanahmet İnas Mektebi Rüşdiyesi'nde ve Dârümuallimât'ta öğrenim görerek diploma almıştır.

18 Mart 1876'da 100 kuruş maaşla İbrahim Paşa İnas Mektebi Rüşdiyesi'nde stajyer olarak mesleğine başlamıştır. Bir müddet açıkta kaldıktan sonra 7 Şubat 1881'de 300 kuruş maaşla Sultanahmet İnas Mektebi Rüşdiyesi muallim-i saniliğine tayin olmuştur(BOA. DH. SAİD Dosya No: 59/385).

Adviye Hanım

Ali Efendi'nin kızıdır. 1878'de İstanbul'da doğmuştur. Leylî İnas Sanayi Mektebi'ni bitirdikten sonra Dârümuallimât'ın rüşdiye kısmından mezun olmuştur. 29 Aralık 1896'da 300 kuruş maaşla Denizli İnas Rüşdiye Mektebi muallim-isaniliğine ve 200 kuruş maaşla nakış muallimliğine tayin olmuştur(BOA. DH. SAİD Dosya No: 133/273).

Asiye Hanım

Hüseyin Efendi'nin kızıdır. 1875'de İstanbul'da doğmuştur. Bir müddet Beylerbeyi İbtidaiyesinde öğrenim gördükten sonra Leylî İnas Sanayi Mektebiardından Dârümuallimât'tan mezun olmuştur. 18 Ocak 1898'de 500 kuruş maaşla, Denizli İnasRüştiyesine tayin olmuştur(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 133/271).

Ayşe Hanım

Bıçakçı esnafından Ali Ağa'nın kızıdır. 1856'da Karadeniz Ereğli'de doğmuştur. Ereğli Sıbyan Mektebi'nden mezun olmuştur. 37 yaşında iken 1892 senesi Kasım 17'sinde 400 kuruş maaşla Halep İnas Rüşdiyesi muallim-i saniliğine tayin olmuştur(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 87/425).

Ayşe Nazire Hanım

Birinci Daire Belediye Esnaf Kalemi Kâtibi İbrahim Ethem Efendi'nin kızıdır. 1862'de İstanbul'da doğmuştur.Zeyrek Sıbyan Mektebi ve Şehzade İnas Rüşdiyesi mektepleriyle Dârümuallimât'ta öğrenim görerek diploma almıştır.

27 Aralık 1881'de muallim-i saniliğine tayin olmuş ve 4 Ekim 1884'de padişahın emriyle maaşına 200 kuruş zam yapılarak 580 kuruşa çıkartılmıştır(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 52/395).

Emine Bedriye Hanım

1875 Şumnu doğumludur. Şumnu Sancağı Mektebi Rüşdiyesi Sülüs Muallimi İsmail Hakkı Efendi'nin kızıdır. Aksaray civarındaki Sülüklü Sıbyan Mektebi'ni sonra Leylî İnas Sanayi Mektebi'nin fûnun ve sanayi kısmını çok iyi derecede bitirmiştir. 1881'de 500 kuruş maaşla Gelibolu İnas Rüşdiyesi muallim-i evvelliğine tayin olmuştur(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 90/ 343).

Fatma Binnaz Hanım

Rüsûmât memurlarından Mehmet Efendi'nin kızıdır. 1874'de İstanbul'da doğmuştur. Üsküdar Sıbyan ve İnas Rüşdiyesi mekteplerinde ve ardından Dârümuallimât'tan mezun olmuştur. 23 Mayıs 1891'de 300 kuruş maaşla Üsküdar Rüşdiyesi muallim-i saniliğine tayin olmuştur(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59/ 369).

Fatma Hanım

Çerkez ümerasından Genç Hasan Bey'in kızıdır. 1844'te Sohum'da doğmuştur. Özel muallimden Kuramı Kerim ve ilmihal öğrenmiştir. Çerkezce ve Abazacabilir. 14 Eylül 1891'de 400 kuruş maaşla Üsküdar İnas Mektebi nakış muallimliğine tayin olmuştur(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 52/347).

Fatma Hanım

Pul memuru Esat Efendi'nin kızıdır. 1873'de İstanbul'da doğmuştur. Kemeraltı İlkokulu, Sultanahmet Han Evvel Hazretleri İnas Rüşdiyesi akabinde de Dârümuallimât'ta (İnas Öğretmen Okulu) öğrenim görerek diploma almıştır. 6 Kasım 1884'te 300 kuruş maaşla Fındıklı İnas Rüşdiyesi'nde mesleğe başlamıştır(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 52/349).

Fatma Hanım

Yedinci Ordu Merkez Hastanesi Tımarcısı İsmail Hakkı Efendi'nin kızıdır. 13 Mart 1870'de İstanbul'da doğmuştur. Sıbyan ve Dârümuallimât mekteplerinde tahsil ederek diploma almıştır.

8 Ocak 1884'te 300 kuruş maaşla Mirgün İnas Mektebi Rüşdiyesi muallimliğine tayin olmuştur(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59/365).

Fitnat Hanım

Bab-ı Seraskeri Nizamiye Kalemi Mümeyyizi Mehmet Hadi Efendi'nin kızıdır. 1 Mart 1858'de İstanbul'da doğmuştur. Sultanahmet Sıbyan Mektebiyle Dârümuallimât'ta öğrenim görerek diploma almıştır.

29 Kasım 1881'de 25 yaşında iken 380 kuruş maaşla Mirgun İnas Rüşdiyesi muallim-i evvelliğine tayin olmuştur. 8 Aralık 1881'de 80 kuruş maaşla nakış muallimliğine tayin olmuştur.

4 Eylül 1883'de Ba irade-i Seniyye Hazreti Padişahîden Fitnat Hanım 500 kuruş zam alarak toplam maaşı 1300 kuruş olmuş ve 28 Ekim 1884'te 3. rütbeden bir kıta Şefkat Nişanı Hümayununa nail olmuştur(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59/387).

Hafize Hanım

İbrahim Efendi'nin kızıdır 1866'da İstanbul'da doğmuştur. Sibyan ve Rüşdiye mekteplerinde sonrasında Dârümuallimât ta öğrenim görerek diploma almıştır.

18 Aralık 1880'de 240 kuruş maaşla Kandilli İnas Rüşdiyesi muallim-i saniliğine tayin olmuştur. 300 kuruş maaşla 1 Ekim 1885'te Küçük Mustafa Paşa İnasRüşdiyesi'de ve 12 Aralık 1890'da AtpazarıİnasRüşdiyesi'nde muallim-i sani olarak görev almıştır(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59/377).

Hafize Fatma Hanım

Berber Hüseyin Ağa'nın kızıdır. Ağustos 1858'de İstanbul'da doğmuştur. Aksaray'da Taş Mektebinde okuyupsonra Topkapı Mektebi'nde hafız kuran olduktan sonra Dârümuallimât'a girerek diploma almıştır. Arapça ve Farsça bilir.

13 Ağustos 1878'de 350 kuruş maaşla Vefa İnas Mektebi muallimliğine tayin olmuştur. 14 Aralık 1883'te 300 kuruş maaşla Aksaray İnas Mektebi Rüşdiyesi'ne 14 Mayıs 1884'de Şehzade İnas Rüşdiyesi ikinci muallimliğine, 14 Ekim 1884'deaynı okulun muallim-i evvelliğe terfi etmiş ve 13 Ağustos 1886'da Nakkaş Paşa İnas Mektebi Rüşdiyesi muallimliğine 7 Aralık 1887'de 480 kuruş maaşla Eyüp İnas Mektebi Rüşdiyesi'nin muallimliğine atanmıştır(BOA. DH. SAİD. Dosya no: 59/ 333).

Hatice Münibe Hanım

Basmacı Hacı Salih Ağa'nın kızıdır. 1853/1854'de İstanbul'da doğmuştur. Üsküdar'da Osman Ağa ve Selami Ali Efendi Sibyan ve Dârümuallimât mekteplerinde tahsil ederek diploma almıştır.

5 Kasım 1802'de 20 yaşında iken 300 kuruş maaşla Üsküdar İnas Mektebi Rüşdiyesi muallimliğine tayin olmuştur. 20 Ocak 1875'de maaşı 475 kuruşaçıkartıldı ve 22 Mart 1881'de 380 kuruşa düşürülmüştür. 1 Eylül 1894/1895'te görevine devam ediyordu(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59/379).

Hanife Hacer Hanım

Rıfâiye Dergâhı Postnişini Ali Baba'nın kızıdır. 1855/1856 senesinde Tırhala'da doğmuştur. İlköğrenimini Tırhala'da tamamlamıştır. Arapçave Rumca bilir.

14 Eylül 1887'de Yanya İnas Mektebi hademelğine 100 kuruş maaşla tayin olundu. 13 Haziran 1890'de 150 kuruş maaşla muallim-i saniliğine terfi etti. 14 Ağustos 1899'de Doros Kasabası (Yanya Vilayeti Preveze'ye bağlı) İnas Mektebi muallim-i saniliğine nakledildi ve 20 Aralık 1906'da buradan ayrılarak tayin olunduğu Kerek (Şimdiki Ürdün'de sancak merkezi) İnas Mektebi muallim-i evvelliğine atandı. 14 Eylül 1907'de ve 1 Eylül 1905/1906 mübaşeret ve buradan dahi Ergiri İnas Mektebi muallim-i evvelliğine nakledilmesi üzerine Kerek'ten 13 Eylül 1908'de ayrıldı. 28 Kasım 1908'de Ergiri'de işe başladı. Halkın kız çocuklarını okula göndermemeleri üzerine işe başlamadan ayrılmıştır.

3 Mart 1909'da 200 kuruş maaşla Kosova Vilayeti dâhilinde İştib kazasında Bereketli Nahiyesinde bulunan İnas Mektebi İbtidaiyesi muallimeliğine atandıysa da gitmemiştir. Daha sonra İstanbul'da Küçük Mustafa Paşa'da Zeynep Abidin İnas Mektebi muallimliğine tayin olunmuş ise de yetersiz bulunduğu binaen azledilmiştir (BOA. DH. SAİD. Dosya No:171/279).

Hatice Kevser Hanım

Beyoğlu Komiseri Hasan İzzet'in kızıdır. 1878/1879'da İstanbul'da doğmuştur. Dersaadet Sıbyan Mektebi'nde ve 27 Temmuz 1896'da Dârümuallimât'tan mezun olmuştur. 16 Ekim 1897'de 150 kuruş maaşla Kandilli İnas Rüşdiyesi muallim muavinliğine daha sonra 200 kuruş maaşla Beşiktaş İnas Rüşdiyesi dördüncü muavinliğine; 2 Haziran 1899'da 250 kuruş maaşla aynı okulun üçüncü öğretmenliğine; 16 Aralık 1900'da 300 kuruş maaşla ikinci öğretmenliğine; 1903 tarihinde istifa etti; 14 Ekim 1909'da Beşiktaş'ta bulunan İttihad-ı Osmanî adlı özel okulun Türkçemuallimliğine atandı (BOA. DH. SAİD. Dosya No: 195 / 441).

Hayriye Hanım

Gümrük Kâtibi Osman Efendi'nin kızıdır. 1872/1873 senesinde İstanbul'da doğmuştur. Vezneciler Mektebi İbtidaiyesi'nde ve Dârümuallimât'ta öğrenim görerek diploma almıştır. Fransızca bilir. 19 Şubat 1886'da 240 kuruş maaşla Şehzade İnas Rüşdiyesi muallim-i evvelliğine atandı ve 1 Nisan 1891'de 750 kuruş maaşla Edirne Vilayeti'nde Kırkkilise Sancağı İnas Rüşdiyesi muallim-i evvelliğine ve 13 Ocak 1889'da 300 kuruş maaşla Beşiktaş'ta İnas Mektebi Rüşdiyesi muallim-i evvelliği vekâleten tahvil-i memuriyet ettiği gibi 13 Eylül 1889 senesinde ve 1 Eylül 1887/1888 senesinde 380 kuruş maaşla Üsküdar İnas Mektebi muallim-i evvelliğine atandı (BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59 / 351).

Huriye Hanım

Karamollaoğlu Hacı Mehmet Ağa'nın kızıdır. 1864/1865'de Kastamonu'da doğmuştur. Kastamonu İnas İbtidaiyesi ve Rüşdiyesi'nde öğrenim görerek diploma almıştır.

27 Mayıs 1882'de 18 yaşında olduğu halde 96 kuruş maaşla Kastamonu Mektebi Rüşdiyesi nakış muallimliğine tayin olmuştur. 12 Kasım 1885'de istifa etmiştir. 7 Şubat

1897'de 150 kuruş maaşla adı geçen mektepte nakışmuallimliğine tayin olmuştur(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 139/ 387).

Kaniye Hanım

Zabtiye Nezareti Mektubcusu Tahir Efendi'nin kızıdır. 1874/1875'de İstanbul'da doğmuştur. AtpazarıİnasRüşdiyesi ve Dârümuallîmât'ta öğrenim görerek diploma almıştır. 8 Nisan 1887'de 14 yaşında iken 664 kuruş maaşla Bursa İnas Rüşdiyesi muallimliğine tayin edilmiş ise de Maarif müdürüyle geçinemediğinden dolayı 9 Eylül 1890'da görevinden ayrılmıştır. 13 Eylül 1890'da 420 kuruş maaşla Eyüp İnas Rüşdiyesi, 5 Ekim 1890'da 300 kuruş maaşla Aksaray İnas Rüşdiyesi ve 19 Ekim 1891'de 800 kuruş maaşla Edirne İnasRüşdiyesimuallimliklerine atanmıştır(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59 / 347).

Kevser Hanım

Mehmet Salih Efendi'nin kızıdır. 1874/1875 senesinde Kavarna da doğmuştur. Mirgun Sıbyan Mektebi ile İnas Rüşdiyesi'nde ve Dârümuallîmât'ta öğrenim görerek diploma almıştır.20 yaşında olduğu halde 24 Ekim 1893'de 800 kuruş maaşla Beyrut İnas Mektebi Rüşdiyesi muallimliğine tayin olmuştur(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 87 / 423).

Mari Haliçkadı

Mari Haliçkadı, Haliç Rohen Padol Farber'in kızıdır. 1845'te Macaristan'da doğmuştur. 10 sene Viyana'da Madam Elterİnas Mektebi'nde öğrenim görmüştür. Türkçeden başka, Almanca ve Fransızcabilir. 1887/1888 senesinde bir müzik albümü telif ederek Sultan II. Abdülhamid'e arz ederek atıyye-i seniyyeye nail olmuştur. 13 Ekim 1890'da 47 yaşında iken 400 kuruş maaşla Üsküdar İnas Sanayi Mektebi piyano muallimliğine; 1896/1897 senesinde A.B.D. de açılan sergiye Osmanlı Devleti adına katılmış, albüm kitaplarına mükâfaten bir kıta Sanayi-i Nefise madalyasına nail olduğu gibi başka bir albüm kitabından dolayı Avusturya İmparatoru tarafından bir kıta Sanayi-i Nefise madalyası almıştır. 12 Nisan 1895/1896 tarihinde görevine devam ediyordu(BOA. DH. SAİD. Dosya No:59 / 391).

Meliha Hanım

İbrahim Hilmi Efendi'nin kızıdır. 1873/1874'de İstanbul'da doğmuştur.AtpazarıİnasRüşdiyesi ile Dârümuallîmât'ta öğrenim görmüştür. 4 Aralık 1887'de 15 yaşında iken 80 kuruş maaşla AtpazarıİnasRüşdiyesi nakış muallimliğine tayin olunmuştur. 13 Eylül 1889'da yine aynı maaşla Küçük Mustafa Paşa İnas Rüşdiyesi nakış muallimliği uhdesine verildi. 20 Eylül 1890'da ve 8 Eylül 1888/1889'daKüçük Mustafa Paşa İnas nakış muallimliğinden istifa ederekAtpazarıİnasRüşdiyesi nakış muallimliğine devam etmiştir(BOA. DH. SAİD. Dosya No:59 / 389).

Mesude Hanım

Edirne Polis Komiseri Şehsuvar Bey'in kızıdır. 1877/1878'de Edirne'de doğmuştur. Edirne İnasibtidaîsinde ilköğrenimini gördükten sonra İnas Mektebi Rüşdiyesi'nden yüksek derecede diploma almıştır.

22 Ağustos 1896'da Edirne İnas Mektebi Rüşdiyesi'nde Hat Muallimliğine, 5 Eylül 1896'da 150 kuruş maaşla ibtidaîsinde kısmî muallimliğe tayin olmuştur(BOA. DH. SAİD. Dosya No:133/ 279).

Muhye Hanım

Şeyh Mustafa Ferdi Efendi'nin kızıdır. 1833/1834'de İstanbul'da doğmuştur. Özel muallimden Arapça ve Farsçaöğrendikten sonra Dârümuallîmât'tan diploma almıştır. Rumca bilir.13 Kasım 1875'te 42 yaşında iken 100 kuruş maaşla Aksaray İnas Rüşdiyesi nakış muallimliğine tayin olmuş ve 31 Mayıs 1876/1877'de istifa etmiştir.30 Haziran 1879'da ve 17 Haziran 1878'de 750 kuruş maaşla Bursa İnas Mektebi Rüşdiyesi'neatandı ve 1 Ocak 1880'de yine istifa ederek 14 Şubat 1881'de 380 kuruş maaşla Beşiktaş İnasRüşdiyesi'ne muallimliğineatandı.

14 Nisan 1881'de ve 1 Nisan 1879/1880'de 80 kuruş maaşla yine aynı mektepte nakış muallimliği uhdesine verildi. 18 Kasım 1882'de 430 kuruş maaşla Dârümuallîmât şubesi muallimi ve 10 Mart 1890'da 600 kuruş maaşla Nehari İnas Sanayi Mektebi'nde muallim-i evvelliğine atandı. 22 Nisan 1887'de Leyli İnas Sanayi Mektebi muallimi olacağını söylemişse de 1 Aralık 1887'de 80 kuruş maaşla Sultanahmet İnas Mektebi Rüşdiyesi muallim-i evvelliğine atandı ve Sülüs Muallimliği uhdesine verildi. 8 Ocak 1888'de Sülüs Muallimliği maaşı olan 80 kuruş üzerine 20 kuruş zam yapıldı (BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59 /297).

Nadire Hanım

İshak Efendi'nin kızıdır. 1870/1871'de Trabzon'da doğmuştur. Kasımpaşa İnasSibyan ve AtpazarıRüşdiye Mektebi sonrasında Dârümuallîmât'ta öğrenim görmüştür.

11 Mart 1887'de 16 yaşında iken 300 kuruş maaşla Nakkaş Paşa Rüşdiyesi'ne muallim-isani olarak tayin edildi. 25 Mayıs 1889'da 100 kuruş maaşla nakış muallimliği uhdesine verildi(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59/375).

Nebiye Hanım

Ali Enver Bey'in kızıdır. 1859/1860'da İstanbul'da doğmuştur. Sultanahmetİnasİbtidaîsi ve Rüşdiye mekteplerinin ardından Dârümuallîmât'ta öğrenim görmüştür. 9 Mart 1875'de 16 yaşında iken 400 kuruş maaşla Şehzade İnas Rüşdiyesi muallimliğine tayin edildi. 15 Mart 1882'de 80 kuruş zam ile ikinci muallimliğe tayin edildi. 2 Mart 1882'de 400 kuruş maaşla Sultanahmet İnas Mektebi Rüşdiyesi ikinci muallimliğine nakil

memuriyet ederek 13 Nisan 1885’de 600 kuruş maaşla İnas Sanayi Mektebi muallimliğine atanmıştır (BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59/ 367).

Sadiye Hanım

Hacı Ali Efendi’nin kızıdır. 1859/1860’da İstanbul’da doğmuştur. Akşemsettin Mektebi-i İbtidai ve Dârülmualîmât’ta öğrenim görerek diploma almıştır.

15 Nisan 1879’da 300 kuruş maaşla Eyüp İnas Rüşdiyesi ikinci öğretmenliğine atandı. 10 Nisan 1881’de istifa ettikten sonra 13 Kasım 1882’de 250 kuruş maaşla Dârülmualîmât üçüncü muallimliğine atanmıştır.

24 Eylül 1882’de 50 kuruş zamlı maaşla ikinci muallimliğe terfi olunmuştur. (BOA. DH. SAİD. Dosya No: 91 /151).

Şerife Münire Hanım

Konyalı Hacı Süleyman Beyzade Hacı Mehmet Efendi’nin kızıdır. 1850/1851’de İstanbul’da doğmuştur. Hafız Paşa Sıbyan mektepleriyle Dârülmualîmât’ta öğrenim görerek diploma almıştır.

31 Ağustos 1873’de 23 yaşında iken 200 kuruş maaşla Sultanahmet Mektebi Rüşdiyesi ikinci muallimliğine tayin olduğu gibi 22 Kasım 1874’de 75 kuruş maaşla Riyazî Muallimi olmuştur. 28 Şubat 1876 senesinde Atpazarı İnas Rüşdiyesi muallimliğine geçmiştir (BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59 / 381).

Şerife Yakute Hanım

Mehmet Ağa’nın kızıdır. 1866/1877’de Adapazarı’nda doğmuştur. İlk öğrenimini memleketinde tamamlamış ve daha sonra Dârülmualîmât’ta okumuştur.

2 Aralık 1889’da 200 kuruş maaşla Leylî Kız Sanayi Mektebi muallimliğine, 25 Ağustos 1890’da 300 kuruş maaşla Erzurum İnas Rüşdiyesi muallim-i evvelliğine tayin edildi. 27 Aralık 1891’de 250 kuruş maaşla Leylî Kız Sanayi Mektebi dördüncü öğretmenliğine, 10 Mart 1892’de maaşına 50 kuruş zam alarak ikinci öğretmenliğe tayin edilmiş ve 13 Kasım 1895’de maaşı 350 kuruşa çıkarılmıştır (BOA. DH. SAİD. Dosya No: 174/ 223).

Zehra Hanım

İsa Efendi’nin kızıdır. 1869/1870’de İstanbul’da doğmuştur. Dârülmualîmât’ta öğrenim görmüş ve 17 Kasım 1887’de mezun olmuştur.

14 Eylül 1887’de 350 kuruş maaşla tayin edildiği Bursa İnas Rüşdiyesi ikinci öğretmenliğine tayin olmuş ve 28 Mayıs 1892’de ayrılmıştır. 17 Kasım 1892’de 250 kuruş maaşla Üsküdar İnas Rüşdiyesi muallim-i saniliğine başlamış fakat muallim-i sani olmasına rağmen maaşının diğerlerinden az bulunması sebebiyle unvanı ikinci öğretmenliğine

düşürülmüştür. Musul İnas Rüşdiyesi muallim-i evvelliğine 900 kuruş maaşla tayin olmuş ve 14 Ocak 1906'dan itibaren maaşı 800 kuruş düşürülmüştür(BOA. DH. SAİD. Dosya No: 174/317).

Sonuç

Türkiye'de dünyadaki aksine hastane, postahane, adliye ve çeşitli devlet kurumlarında kadınlar istihdam edilmektedir. Avrupa'da kadınlar çalışma hayatına işçi olarak başlarken Türkiye'de ise kadınlar ilk kez bürokrasi alanında başlamıştır. Bugün ülkemizde istihdam edilen kadın memurların sayısı dünya ortalamasının çok üzerindedir. Bunun sebebi Tanzimat'ın ilanı ile birlikte hızlanan Türk modernleşmesinin en önemli adımlarından biri olan kız öğretmen okulunun açılmasıdır. Bildirimiz, Türk eğitim ve Türk kadın hareketi tarihine katkı sağlayacağı gibi, nesilleri günümüzde de devam eden kadın memurelerin aile şecerelerine de ışık tutacaktır.

Kaynakça

Arşiv Belgesi

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dâhiliye Sicill-i Ahval Defterleri

BOA. DH. SAİD Dosya No: 88/333, BOA. DH. SAİD Dosya No: 59/385, BOA. DH. SAİD Dosya No: 133/273, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 133/271, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 87/425, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 52/395, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 90/ 343, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59/ 369, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 52/347, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 52/349, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59/365, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59/387, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59/377, BOA. DH. SAİD. Dosya no: 59/ 333, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59/379, BOA. DH. SAİD. Dosya No:171/ 279, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 195 / 441, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59 / 351, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 139/ 387, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59 / 347, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 87 / 423, BOA. DH. SAİD. Dosya No:59 / 391, BOA. DH. SAİD. Dosya No:59 / 389, BOA. DH. SAİD. Dosya No:133/ 279, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59 /297, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59/375, BOA. DH. SAİD. Dosya No:59/ 367, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 91 /151, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 59 / 381, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 174/ 223, BOA. DH. SAİD. Dosya No: 174/317

Aktaş, Necati. (2000). Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, İstanbul: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

Balcı Sezai, Ahmet Yadi (2013). Osmanlı Bürokrasisinde Yahudiler, İstanbul: Libra Yayıncılık.

Çetin, Atila (1992). “Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, ss.34-42.

Kütükoğlu, Bekir (1994). “Son Devir Osmanlı Biyografik Kaynakları”, *Vekayi'nüvis Makaleler*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.

Sarıyıldız, Gülden (2004). Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909), İstanbul: Der Yayınları.
Sarıyıldız, Gülden (2009). “Sicill-i Ahval Defterleri”, *DİA*, C.37, İstanbul 2004, ss. 135-136.

Özger, Yunus (2012). “Osmanlı'da Kadınların Memuriyette İstihdamı Meselesi ve Sicill-i Ahvâlde Kayıtlı Memurelerin Resmî Hâl Tercümelere”, *History Studies*, 2012, ss.419-447.

Öztürk, Cemil (1993). “Dârülmualimât”, *DİA*.C.8, İstanbul, ss.549-550.